

เพื่อนในโลกออนไลน์ของวัยรุ่น: วิเคราะห์จรรยาบรรณของอริสโตเติล

วรรณวิสาข์ ไชโย

ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

wanwisacmu@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติที่มีต่อเพื่อนในโลกออนไลน์ของวัยรุ่น : วิเคราะห์จรรยาบรรณของอริสโตเติล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาความหมายของชีวิต (011101) ภาควิชาการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 23 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือการตั้งประเด็นคำถามในเว็บบอร์ดเกี่ยวกับเพื่อนในโลกออนไลน์และให้นักศึกษาอ่านงานแปลเรื่องมิตรภาพในทัศนะของอริสโตเติล หลังจากนั้นให้นักศึกษาอภิปรายในชั้นเรียน เพื่อวิเคราะห์เพื่อนในโลกออนไลน์ ในมุมมองจรรยาบรรณของอริสโตเติล ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษารู้จักตัวตนและเกิดความไว้วางใจเพื่อนในโลกข้างนอกมากกว่าเพื่อนในโลกออนไลน์ นอกจากนี้ตัวตนในโลกออนไลน์เป็นตัวตนที่ถูกสร้างขึ้นแต่ตัวตนในโลกข้างนอกเป็นตัวตนที่แท้จริง นักศึกษาเห็นว่าเพื่อนในโลกออนไลน์เป็นไปเพื่อผลประโยชน์และความสำราญเท่านั้นสอดคล้องกับมิตรภาพเพื่อผลประโยชน์และมิตรภาพเพื่อความสำราญในทัศนะของอริสโตเติล

คำสำคัญ: มิตรภาพ, โลกออนไลน์, อริสโตเติล

Friends in the social network of teenagers: Analyzed on Aristotle's Ethics

Wanwisa Chaiyo

Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Chiang Mai University

wanwisacmu@gmail.com

Abstract

The objective of this research was to study attitudes towards friends in social network: Analyzed on Aristotle's view. The samples used in the research were 23 students enrolled in Meaning of Life (011101) Semester 2, Academic Year 2020. The research tool was to raise questions in web board on the online friend and students read Aristotle's view of friendship translation. Afterward, students discuss in the class to analyze friends in social network in Aristotle's view of ethics. The results of the research were as follows: students know who they are and trust their friends in the real world more than their social network friends. In addition, the social network self is the self-created but the real world self is the real self. Students saw that social network friends were for the benefit and pleasure. Corresponds to friendship for benefit and friendship for pleasure on Aristotle's view.

Keywords: friends, social network, Aristotle

1. บทนำ

ปัจจุบันสภาพสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อันเนื่องมาจากการรับวัฒนธรรมตะวันตกและความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้มีการนำเทคโนโลยีต่างๆ จากต่างประเทศเข้ามาใช้ในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งประดิษฐ์จากเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางสังคมอย่างยิ่งยวด อินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นระบบการสื่อสารที่มีผู้นิยมใช้อย่างแพร่หลายและถูกนำไปใช้เพื่ออำนวยความสะดวกรวดเร็วต่อทุกวงการและทุกกลุ่มวัย ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ธุรกิจ การสื่อสาร การศึกษา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอินเทอร์เน็ตจะบังเกิดผลดีกับความเจริญก้าวหน้าของข่าวสารข้อมูลมากมายเพียงใด อินเทอร์เน็ตยังส่งผลกระทบต่อสังคมด้วยเช่นกัน อันเนื่องจากสถิติในปัจจุบันพบว่าวัยรุ่นในประเทศไทยใช้เวลาอยู่กับสื่ออินเทอร์เน็ตมากขึ้น จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า ช่วงระยะเวลา 5 ปี เปรียบเทียบระหว่าง พ.ศ. 2554 และ พ.ศ. 2558 ประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป ใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น โดยเมื่อพิจารณาแยกตามกลุ่มอายุ 15-24 ปี มีสัดส่วนการใช้อินเทอร์เน็ตสูงสุดเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 51.9 เป็นร้อยละ 76.8 รองลงมาคือกลุ่มอายุ 6-14 ปี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 38.3 เป็นร้อยละ 58.0 จึงเห็นได้ว่าการใช้อินเทอร์เน็ตมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน นอกจากนี้รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทยในปี 2558 โดยสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) หรือ EPDA พบว่าผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดียของคนไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยกิจกรรมที่มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่อันดับ 1 ได้แก่ การใช้บริการโซเชียลเน็ตเวิร์ก เช่น เฟซบุ๊ก ซึ่งมีผู้ใช้ประมาณ 35 ล้านบัญชี รวมถึงอินสตาแกรม และไลน์ คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 82.7 อันดับ 2 คือ ใช้ในการสืบค้นข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 56.6 และอันดับ 3 คือ การใช้ติดตามข่าวสารใน

รูปแบบหนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ คิดเป็นร้อยละ 52.2 (คณะกรรมการส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์และคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2561, น. 1-2)

ในปัจจุบันทั่วโลกต่างมีเว็บไซต์ประเภทเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เกิดขึ้นมากมาย เช่น Facebook, Myspace, Blackplanet, Windows Live Space Yahoo Geocities Hi5 และ Flickr เป็นต้น จากการใช้งานได้โดยการอัปโหลด (Upload) ข้อมูลคือการนำข้อมูลจากเครื่องไปไว้ยังเครื่องเซิร์ฟเวอร์ การแบ่งปันรูปภาพและการแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บล็อกต่างก็กำลังเข้าสู่กระแสของสังคมรวมทั้งประเทศไทย ซึ่งเว็บไซต์ประเภทเครือข่ายสังคมออนไลน์นี้สามารถขยายจำนวนจากการแนะนำต่อๆ กันไปของกลุ่มเพื่อนๆ ออกไปเหมือนเครือข่ายเวิลด์ไวด์ (World Wide Web) โดยผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถสมัครเป็นสมาชิกเว็บไซต์ได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ เพียงใช้อีเมลล์ ในการสมัครที่เว็บไซต์ประเภทเครือข่ายสังคมออนไลน์ก็สามารถเป็นสมาชิกและใช้บริการของเว็บไซต์ดังกล่าวได้ทันที โดยผู้ใช้สามารถแสดงตนเองบนโลกออนไลน์ได้โดยอาจใส่ข้อมูลส่วนตัว ใส่ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว อีกทั้งยังสามารถออกแบบตกแต่งหน้าเว็บไซต์ของตัวเอง และสามารถให้ผู้อื่นมาเขียนข้อความ (Comment) ถึงตัวเองได้ เครือข่ายสังคมออนไลน์มีทั้งกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (Informal Group) องค์กรทางสังคม (Social Organization) และโครงสร้างทางสังคม (Social Structure) รวมทั้งลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว สามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลเหล่านี้ สังคมเครือข่ายของบุคคลหนึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดที่บุคคลนั้นมีอยู่ในสังคม นับตั้งแต่ความสัมพันธ์ในครอบครัว ระหว่างญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน เป็นต้น ถ้าหากจะมองเครือข่ายสังคมให้เป็นรูปธรรมขึ้นมา สังคมเครือข่ายก็เปรียบเสมือนรูปภาพของจุดต่างๆ ที่มีเส้นหลายๆ เส้น โยงมาระหว่างจุดต่างๆ เป็นตัวแทนของบุคคลอื่นๆ รอบๆ ข้างที่บุคคลนั้นมีความสัมพันธ์ด้วย ส่วนเส้นโยงหลายๆ เส้นนั้น หมายถึงความสัมพันธ์ทางสังคมหลายๆ ความสัมพันธ์ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อกันและกัน

พื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สำคัญคือการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคลอื่นๆ อย่างไรก็ตามการติดต่อสื่อสารอย่างเดียวยังไม่เพียงพอที่จะเรียกว่า เป็นเครือข่ายสังคมได้ จำเป็นต้องมีองค์ประกอบอย่างอื่นด้วย ได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อมูล เครื่องใช้ไม้สอย อาหาร การบริการ (Transaction) ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันและกันของบุคคลต่างๆ ที่อยู่เครือข่ายสังคมนั้นเป็นความสัมพันธ์ในทุกๆ ด้านที่บุคคลทั้งหมดในเครือข่ายสังคมมีต่อกันทั้งในด้านของระบบเศรษฐกิจ การแต่งงาน เครือญาติการเมือง สุขภาพอนามัย ฯลฯ ส่วนพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้น ได้แก่ การไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนกัน การปรึกษาหารือกัน การช่วยเหลือกันและกัน เป็นต้น เครือข่ายสังคมของบุคคลหนึ่งๆ จึงเปรียบเสมือนสิ่งแวดลอมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่นๆ ในเครือข่ายสังคม ซึ่งสามารถมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้อื่นด้วยเช่นกัน

วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดช่วงหนึ่งของชีวิต ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม เป็นวัยที่เริ่มสนใจค้นหาตัวตน โดยชอบทดลองในรูปแบบต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิด ทศนคติ ความสนใจ มีการค้นหาและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อปรับให้เข้ากับความสามารถของตน ในปัจจุบันจะพบว่า วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่แสดงออกหลากหลายด้าน รวมถึงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่ใช้เป็นช่องทางในการเข้าไปแชทเพื่อหาเพื่อนคุยและแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของตนเอง เพราะที่สื่ออินเทอร์เน็ตสามารถเชื่อมโยงมิติแห่งจินตนาการ ความคิดฝันและความเป็นอิสระในการกระทำอย่างเสรีของวัยรุ่นไทย การขยายตัวของเว็บไซต์ประเภท “สื่อเครือข่ายสังคม” (Social network) ทำให้การติดต่อระหว่างบุคคลต่อบุคคลขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว เว็บไซต์ประเภทนี้กลายเป็นแนวทางหลักในการใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ต ลักษณะสำคัญของเว็บไซต์แบบนี้คือ การที่คนหนึ่งสามารถสร้างความเชื่อมโยงกับคนอื่นๆ ที่เรียกว่า “เพื่อน” แล้วคนนั้นก็ทราบข่าวสารต่างๆ ที่ “เพื่อน” ตนเองนำขึ้นบนเว็บไซต์ โดยข่าวสารดังกล่าวอาจจะเป็นข้อความ ลิงก์ไปยังเว็บไซต์อื่น รูปภาพหรือคลิปวิดีโอได้ ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดเป็น “กลุ่มสังคม” อาจเรียกได้ว่าเป็นสังคมเสมือนจริง (Virtual Community) ขึ้น โดยแต่ละคนในกลุ่มจะรับรู้ว่ามีสมาชิกคนอื่นๆ ทำอะไรกันบ้าง กลุ่มดังกล่าวนี้อาจมีขนาดตั้งแต่ไม่กี่คน จนเป็นกลุ่มขนาดใหญ่สมาชิกเป็นล้านๆ คนขึ้นไปก็ได้ (โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, 2559, น. 167) อย่างไรก็ตาม การใช้สื่ออินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ในลักษณะเสพติดจนเกินความพอดีส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของวัยรุ่นไม่มากนักน้อย การใช้สื่อสังคมออนไลน์มากเกินไปสู่วัยรุ่นไม่สนใจเรียน

หนังสือ บางคนใช้โทรศัพท์มือถือเล่นและเมื่อนานๆ เขาก็เรียนไม่รู้เรื่องถึงว่ามีผลต่อการเรียนโดยตรง ที่สำคัญยังส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของวัยรุ่นเพราะเมื่อวัยรุ่นใช้สื่อสังคมออนไลน์ทำให้ไม่สนใจคนรอบข้าง ขาดมนุษยสัมพันธ์ เพราะวัยรุ่นจะจมอยู่กับโลกเสมือนจริงในสื่อสังคมออนไลน์แทนที่จะสนทนากับบุคคลที่อยู่ตรงหน้า นอกจากนี้ยังอาจนำไปสู่การล่อลวงต่อชีวิตและทรัพย์สินได้อีกด้วย

อริสโตเติล (Aristotle, 384-322 B.C.) เป็นนักปรัชญากรีกได้เสนอทัศนะด้านจริยศาสตร์ไว้ว่า จุดหมายปลายทางของมนุษย์อยู่ที่ความสุข (Eudaimonia) คำว่า Eudaimonia ตามรากศัพท์ Eu แปลว่า Well ส่วน Daimon คือ Divine Being ซึ่งหมายถึงรูปแบบชีวิตที่เทพปรารณา (Terence Irwin and Gail Fine, 1995, p. 587) อริสโตเติลได้ตั้งสมมุติฐานว่า การใช้ชีวิตที่ดีและทำดีทำให้เป็นสุข ผู้ที่มีความสุขคือผู้ที่บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์และเป็นเหตุเป็นผล ความสุขไม่ได้หมายถึงความรื่นรมย์ (Pleasure) แต่คือการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับความเป็นเลิศ (Arete) ที่เกิดจากการใช้ปัญญา อริสโตเติลอธิบายว่า ความเป็นเลิศเป็นคุณลักษณะ (State) เป็นการกระทำที่ไม่ใช่เกิดจากอารมณ์ความรู้สึก (Feelings) แต่ทำด้วยเหตุผล “คุณธรรมหรืออีกนัยหนึ่งความเป็นเลิศนั้นจะขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจที่ชัดเจน การควบคุมตนเอง ความสมดุลของความปรารถนา ศิลปะแห่งวิธีการนั้นมีใช้สมบัติของคนสามัญหรือพรสวรรค์แห่งความตั้งใจอันบริสุทธิ์ แต่เป็นความสำเร็จของประสบการณ์มนุษย์ที่ได้พัฒนาอย่างเต็มที่” (วิลล์ ดูแรนท์, 1926/2535, น. 66-67)

ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีความสุข คนที่มีความสุขคือคนดีมีคุณธรรมและดำเนินชีวิตตามหลักเหตุผล คนดีคือคนที่แสวงหาความรู้และฝึกปฏิบัติทำความดีจนเป็นนิสัย อริสโตเติลเห็นว่า เราย่อมต้องรู้ก่อนว่าความดีคืออะไร และเริ่มจากการทำดีต่อตัวเราก่อน ที่จะสร้างนิสัยการทำดี ซึ่งการกระทำหลายๆ การกระทำเมื่อประกอบกันขึ้นย่อมเป็นชีวิตที่ดี และคนดีไม่ใช่ทำความดีเพียงชั่วครั้งชั่วคราว แต่คนจะดีได้นั้นก็ต่อเมื่อได้กระทำในสิ่งที่ดีจนกลายเป็นนิสัยและเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ (States of Character) ของคนๆ นั้น อริสโตเติลให้ความสำคัญกับการศึกษาตั้งแต่วัยเด็กเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะคนที่มีนิสัยดีก็มาจากการทำดีซ้ำๆ กันนานๆ จนกลายเป็นนิสัย ส่วนคนที่เลวก็มาจากคนที่ทำสิ่งเลวซ้ำๆ กันหลายครั้งจนกลายเป็นนิสัย ซึ่งบุคลิกลักษณะของเรามีได้เกิดจากธรรมชาติ แต่ต้องเกิดจากการฝึกฝนจากการกระทำจนกลายเป็นนิสัยและเป็นส่วนหนึ่งของตัวเราและยากที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้

อริสโตเติลแบ่งคุณธรรมออกสองประเภทคือ

1) คุณธรรมด้านพุทธิปัญญา (Intellectual Virtues) หมายถึงความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งสากลและเพื่อการคำนวณในวิชาคณิตศาสตร์ ความสามารถในการคิดค้นหาความจริงเช่นนี้เกิดจากการศึกษาเล่าเรียนซึ่งอาศัยปัญญาภาคทฤษฎี (Theoretical Wisdom)

2) คุณธรรมด้านศีลธรรม (Moral Virtues) หมายถึงความสามารถการเลือกทำความดีซึ่งเกิดจากการฝึกหัดปฏิบัติจนเป็นนิสัย เมื่ออริสโตเติลกล่าวว่า “คุณธรรมเป็นผลมาจากนิสัย” นั้น ท่านหมายถึงคุณธรรมด้านศีลธรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถประพฤติปฏิบัติชอบทั่วไปในชีวิตจริง “ความดีของมนุษย์คือการกระทำของวิญญาณในวิถีทางที่จะนำไปสู่ความเป็นเลิศในชีวิตที่สมบูรณ์ ทั้งนี้มีโชคนางแอ่นหรือวันที่มีอากาศแจ่มใส วันหนึ่งที่ทำให้เกิดฤดูใบไม้ผลิ ฉะนั้น จึงมีชั่วโมงหนึ่งหรือระยะเวลาช่วงหนึ่งที่สามารถจะทำให้ชีวิตของมนุษย์เป็นสุข” (วิลล์ ดูแรนท์, 1926/2535, น. 67)

จากที่กล่าวมาแล้วว่าการทำความดีเกิดจากการฝึกหัดปฏิบัติจนกลายเป็นนิสัย อริสโตเติลนิยามความหมายของคุณธรรมด้านศีลธรรมว่า “คุณธรรมคือลักษณะนิสัยในการเลือกทางสายกลาง” หมายความว่า คุณธรรมด้านศีลธรรมเป็นคุณลักษณะที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติจนกลายเป็นนิสัยในการเลือกทางสายกลาง (Mean) ระหว่างความเกิน (Excess) และความขาด (Deficiency) ตัวอย่างเช่น ความกล้าหาญ เป็นทางสายกลางระหว่างความบ้าบิ่นกับความขลาดกลัว ความโอ้อ้อมอารีเป็นทางสายกลางระหว่างความสุรุ่ยสุร่ายกับความตระหนี่ การพูดความจริงเป็นทางสายกลางระหว่างการคุยโวกับแกล้งถ่อมตน เป็นต้น ไม่มีทางสายกลางที่แน่นอนตายตัวที่ใช้ได้กับทุกคน แต่ทางสายกลางถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อมและบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นกรณีไป ซึ่งต้องเป็นไปตาม

หลักเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ความรู้สึก ทางสายกลางจึงมีลักษณะสัมพันธ์กับเรา ซึ่งจะขึ้นอยู่กับพิจารณาด้วยเหตุผล อันเป็นหลักเกณฑ์ที่คนที่มีความรู้เชิงปฏิบัติจะเห็นชอบ

“มิตรภาพ (Friendship)” เป็นคุณธรรมสำคัญอย่างหนึ่งในการมีชีวิตที่ดี มิตรภาพในจริยศาสตร์ของอริสโตเติลมีความหมายมากกว่าความสัมพันธ์อันเพื่อนซึ่งแปลมาจากคำว่า Friendship ในภาษาอังกฤษ อริสโตเติลใช้คำว่า Philia ซึ่งกินความถึงมิตรภาพ ความรัก และความชอบ ฉะนั้น มิตรภาพในที่นี้ไม่ใช่แค่การคบกันเป็นเพื่อนอย่างฉาบฉวย แต่ยังเกี่ยวข้องกับความรักในกันและกันอย่างลึกซึ้ง ต่างฝ่ายต่างมีความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งชีวิตที่ดีต้องเริ่มจากมิตรภาพที่ดีต่อตนเองก่อนและนำไปสู่มิตรภาพที่ดีกับเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆ

อริสโตเติลแบ่งมิตรภาพออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1) มิตรภาพเพื่อผลประโยชน์ หมายถึงความสัมพันธ์ของคนที่ยกกันเพราะมีผลประโยชน์ที่ได้จากกันและกัน พวกเขารักกันเพราะสิ่งของภายนอก ไม่ได้รักตัวบุคคล มิตรภาพชนิดนี้มักพบในบรรดาผู้ใหญ่หรือคนสูงวัย มิตรภาพเพื่อผลประโยชน์จะอยู่ไม่นาน เมื่อหมดผลประโยชน์ร่วมกัน คนก็เลิกคบกัน

2) มิตรภาพเพื่อความสำราญ หมายถึงความสัมพันธ์ของคนที่ยกกันที่รูปร่างหน้าตาตางตาง แต่แต่ละฝ่ายเป็นที่เพลิดเพลินเจริญใจของกันและกัน ความสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับอารมณ์แห่งความรักที่มักพบในบรรดาคนหนุ่มสาว ในความสัมพันธ์ชนิดนี้ฝ่ายหนึ่งให้ความรักเพราะอีกฝ่ายหนึ่งน่ารัก คนที่ได้รับความรักก็มีความเพลิดเพลินใจ เมื่อได้รับความเอาใจใส่จากคนรัก แต่ความรักที่อิงอาศัยความสวยงามภายนอกนี้เกิดขึ้นง่ายและดับไปง่ายเหมือนกัน ทั้งนี้เพราะเมื่อความสวยงามจืดจางไป ความรักก็ลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด

3) มิตรภาพเพื่อความดี หมายถึงความสัมพันธ์ของคนที่เป็นคนดีมีคุณธรรมคล้ายกัน ต่างฝ่ายต่างประทับใจในลักษณะนิสัยดีงามและสติปัญญาของกันและกัน มิตรภาพชนิดนี้เกิดขึ้นยากเพราะต้องอาศัยเวลาสร้างความคุ้นเคยเพื่อเรียนรู้ลักษณะนิสัยที่ดีงามของแต่ละฝ่าย เฉพาะคนดีกับคนดีเท่านั้นที่คบกันแบบนี้ พวกเขาไม่ได้คบกันที่ผลประโยชน์หรือความสำราญก็จริง แต่บางครั้งมิตรภาพชนิดนี้ก็ให้ผลประโยชน์และสร้างความเพลิดเพลินใจในการสนทนาและการทำกิจกรรมร่วมกันไปด้วย มิตรภาพเพื่อความดีเกิดจากรักที่มีต่อลักษณะนิสัยซึ่งเป็นตัวคนคนนั่นเอง โดยไม่อิงอาศัยผลประโยชน์หรือความงามผิวเผิน เนื่องจากลักษณะนิสัยเป็นสิ่งที่อยู่ได้นาน มิตรภาพชนิดนี้จึงอยู่ได้นานและเป็นมิตรภาพที่ดีที่สุด (พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), 2532, น. 237-238)

ในสายตาของอริสโตเติล ท่านเห็นว่ามิตรภาพมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตที่ดี เนื่องจากมิตรภาพเชื่อมโยงกับความดี มิตรภาพที่แท้จริงที่สุดย่อมเกี่ยวกับความดี (The good) หรือระหว่างคนดี เพราะมนุษย์ย่อมต้องการแต่สิ่งที่ดี ไม่มีใครต้องการอะไรก็ตามที่ไม่ดี แม้ว่าในมิตรภาพจะมีความรักซึ่งเป็นอารมณ์ความรู้สึก แต่มิตรภาพคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนซึ่งต่างฝ่ายต่างก็ต้องเลือกว่าต้องการเป็นเพื่อนกับใครในรูปแบบใด การเลือก (Choice) ขึ้นอยู่กับสภาพบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคล อริสโตเติลกล่าวว่า “คนที่มีความสุขสูงสุดไม่ต้องการเพื่อนเพื่อประโยชน์ แต่ต้องการเพื่อนที่ดี” (เพื่อนที่ดีในความหมายของมิตรภาพเพื่อความดี) ซึ่งคนที่มีความสุขสูงสุดหมายถึงคนที่มีชีวิตที่ดี (Eudaimonia) เป็นชีวิตที่ดำเนินไปเพื่อกิจกรรมทางปัญญา

จากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาทัศนคติที่มีต่อความเป็นเพื่อนในโลกออนไลน์ของวัยรุ่น: วิเคราะห์จริยศาสตร์ของอริสโตเติล โดยประเด็นที่ต้องการศึกษาคือ คุณสมบัติของความเป็นเพื่อนหรือมิตรภาพในโลกออนไลน์กับโลกข้างนอกมีความแตกต่างกันหรือไม่และการแสดงออกตัวตนในโลกออนไลน์กับโลกความเป็นจริงมีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ตามทฤษฎีจริยศาสตร์ของอริสโตเติล ทั้งนี้เพื่อให้วัยรุ่นได้ตระหนักถึงการแสดงออกถึงตัวตนและการคบเพื่อนในโลกออนไลน์ อันนำไปสู่ความเข้าใจมิตรภาพในโลกออนไลน์ได้ดียิ่งขึ้นและทำให้เกิดการตระหนักถึงเท่าทันถึงภัยที่เกิดขึ้นในโลกออนไลน์

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาทัศนคติที่มีต่อความเป็นเพื่อนในโลกออนไลน์ของวัยรุ่นในมุมมองจริยศาสตร์ของอริสโตเติล

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่สนใจลงทะเบียนเรียนวิชา ความหมายของชีวิต (011101) ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 23 คน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือการตั้งประเด็นคำถามในเวบบอร์ดเกี่ยวกับเพื่อนในโลกออนไลน์และให้นักศึกษาอ่านงานแปลเรื่อง มิตรภาพในทัศนะของอริสโตเติล หลังจากนั้นให้นักศึกษาอภิปรายในชั้นเรียน เพื่อวิเคราะห์เพื่อนในโลกออนไลน์ในมุมมองจริย ศาสตร์ของอริสโตเติล

ประเด็นคำถามที่ใช้ในการอภิปรายในชั้นเรียน ได้แก่

1. นักศึกษาคิดว่า คุณสมบัติของความเป็นเพื่อนหรือมิตรภาพในโลกออนไลน์กับโลกข้างนอกเหมือนหรือแตกต่างกัน หรือไม่
2. นักศึกษาคิดว่า นักศึกษาในตัวตนที่แท้จริง (Authenticity) แตกต่างจากนักศึกษาในโลกออนไลน์หรือไม่
3. จากการอ่านบทความวิชาการเรื่องมิตรภาพในทัศนะของอริสโตเติล ให้นักศึกษาวิเคราะห์ว่า เพื่อนข้างนอกกับเพื่อน ในโลกออนไลน์เข้าข่ายมิตรภาพตามทัศนะของอริสโตเติลประเภทใด

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลา 3 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 มอบหมายงานแปลเรื่องมิตรภาพในทัศนะของอริสโตเติลให้ นักศึกษาอ่านมาล่วงหน้าและนำมาพูดคุยกันในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดเข้าใจแนวคิดเรื่องมิตรภาพของอริสโตเติล ส่วนครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 อภิปรายในชั้นเรียนประเด็นเกี่ยวกับเพื่อนในโลกออนไลน์และวิเคราะห์มุมมองทางจริยศาสตร์ของอริสโตเติล เพื่อนำไปสู่การ ตระหนักถึงปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อเพื่อนในโลกออนไลน์และเข้าใจแนวคิดทางจริยศาสตร์ของอริสโตเติลได้ดียิ่งขึ้น

4. สรุปผลการวิจัย

จากการอภิปรายในชั้นเรียนเกี่ยวกับประเด็นเพื่อนในโลกออนไลน์ในมุมมองจริยศาสตร์ของอริสโตเติลพบว่า นักศึกษาทั้งหมด ให้ความสนใจร่วมอภิปรายในชั้นเรียนเป็นอย่างดีเนื่องจากเป็นประเด็นปัญหาใกล้ตัวและนักศึกษาได้พบเจอมากับตัวเองทำให้นักศึกษาครุ่นคิดและพยายามยกตัวอย่างเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน จากการวิจัยพบว่านักศึกษาตอบ ประเด็นคำถามในเวบบอร์ดและการอภิปรายในชั้นเรียนมีความสอดคล้องกัน โดยการอภิปรายในชั้นเรียนทำให้นักศึกษาได้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากเพื่อนร่วมชั้นเรียนและยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่พบเจอมากับตัวเองทำให้เข้าใจมิตรภาพในโลกออนไลน์ ได้ดียิ่งขึ้น จากการวิจัยที่ทัศนคติที่มีต่อความเป็นเพื่อนในโลกออนไลน์ของวัยรุ่นพบว่า

4.1 คุณสมบัติของความเป็นเพื่อนหรือมิตรภาพในโลกออนไลน์กับโลกข้างนอก

นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าความเป็นเพื่อนหรือมิตรภาพในโลกออนไลน์กับโลกข้างนอกมีความแตกต่างกัน โดย นักศึกษาสามารถไว้วางใจเพื่อนในโลกข้างนอกได้มากกว่าเพื่อนในโลกออนไลน์ เนื่องจากเรารู้จักตัวตนของเพื่อนในโลกข้างนอกแต่เรา ไม่สามารถรู้จักตัวตนที่แท้จริงของเพื่อนในโลกออนไลน์ ดังที่นักศึกษาได้กล่าวว่า “เพื่อนในโลกออนไลน์กับเพื่อนในโลกข้างนอก แตกต่างกัน เพราะเพื่อนในโลกออนไลน์เราเห็นหน้า แต่ไม่รู้นิสัยใจคอของคนนั้น แต่ถ้าเป็นเพื่อนข้างนอก เราสามารถรู้ซึ่งกันและ กันทำให้เราเกิดความไว้วางใจได้”

นักศึกษาเห็นว่าเพื่อนในโลกออนไลน์คบกันที่ผลประโยชน์หรือความสำราญ เช่น การขายสินค้า หรือคบกันที่รูปร่าง หน้าตาดี เป็นต้น ทั้งนี้เป็นไปเพื่อผลประโยชน์หรือเกิดความอภิมรณแก่กัน แต่ถ้าเมื่อไหร่ที่หมดผลประโยชน์ต่อกันหรือไม่ให้ ความอภิมรณแก่กันแล้วก็สามารถยุติมิตรภาพได้อย่างง่ายดาย ดังที่นักศึกษาได้กล่าวว่า “มิตรภาพในโลกออนไลน์เป็นมิตรภาพที่คบ กันแบบผิวเผิน ไม่ได้คบกันเชิงลึก...นอกจากนี้มิตรภาพในโลกออนไลน์บางครั้งมาในรูปแบบของการหาผลประโยชน์ เช่น การขาย คอร์สลดน้ำหนัก การขายผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งได้สร้างความกระอักกระอ่วนใจให้แก่ตัวนักศึกษา ในขณะที่มิตรภาพในโลกข้างนอก มีความลึกซึ้งต่อกันมากกว่ากล่าวคือมีความเป็นห่วงเป็นใย มีความสนิทสนมระหว่างกัน...” อย่างไรก็ตาม มีนักศึกษาเพียงส่วน

น้อยที่เห็นว่าคุณสมบัติของความเป็นเพื่อนในโลกออนไลน์กับโลกข้างนอกไม่ได้แตกต่างกัน เนื่องจากเพื่อนในโลกออนไลน์คบเพื่อประโยชน์หรือความสำราญ ขณะที่เพื่อนในโลกข้างนอกก็เป็นเช่นเดียวกัน นักศึกษาได้กล่าวว่า “เราเป็นมิตรกับคนนี้เพียงเพราะเราได้ประโยชน์จากคนๆ นี้ ประโยชน์ดังกล่าวอาจหมายถึงความสุข ความสนุกสนาน ทรัพย์สิน หรือแม้กระทั่งความปรารถนา”

4.2 ตัวตนในโลกออนไลน์กับตัวตนในโลกที่แท้จริง

นักศึกษาเห็นว่าตัวตนในโลกออนไลน์กับตัวตนในโลกที่แท้จริงมีความแตกต่างกัน นักศึกษาได้กล่าวว่า “ผู้คนส่วนใหญ่มักจะมีตัวตนที่แท้จริงแตกต่างจากตัวตนในโลกออนไลน์ อาจเป็นเพียงเพราะว่าในโลกออนไลน์สามารถแสดงความรู้สึกได้มากกว่า โดยไม่มีใครรู้ตัวตนของเรา ดังเช่นกระผมเอง ตัวตนในโลกออนไลน์สามารถสร้างออกมาได้ง่าย ไม่ว่าจะป็นทั้งในด้านความคิดเห็นและรูปภาพที่สามารถบ่งบอกบุคลิกได้คร่าวๆ ในตัวผมเองอาจจะดูเหมือนเป็นคนเจียบและค่อนข้างหยิ่ง แต่ในความเป็นจริงแล้วกลับเป็นคนขี้ขลาดและอหิวาศรียดี” หรือนักศึกษากล่าวว่า “เป็นคนละแบบ ในโลกออนไลน์เราจะวางตัวยังไงก็ได้ไม่มีใครรู้จักนิสัยที่แท้จริงของเรา จะทำตัวให้ดีหรือร้ายอยู่ที่การสร้างภาพลักษณ์ทั้งนั้น แต่ถ้าเป็นโลกที่แท้จริงแล้ว เราไม่สามารถทำได้”

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า หักศคนคิดว่าด้วยความเป็นเพื่อนในโลกออนไลน์ของวัยรุ่น : วิเคราะห์จริยศาสตร์ของอริสโตเติลพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าเพื่อนในโลกออนไลน์และเพื่อนในโลกข้างนอกต่างกันเพื่อผลประโยชน์และความสำราญทั้งสิ้น เช่น เพื่อนขายสินค้าออนไลน์ หรือเพื่อนคุยแก้เหงา เป็นต้น นักศึกษากล่าวว่า “เพื่อนในโลกออนไลน์เข้าข่ายมิตรภาพเพื่อผลประโยชน์และความสำราญเพียงแค่อะไรๆ เพื่อนออนไลน์สามารถให้ความสนุกและผลประโยชน์ได้แต่ไม่สามารถให้ความเชื่อใจโดยไม่มีอะไรกันไว้ เพราะในโลกออนไลน์ไม่สามารถรับรู้ข้อมูลของเพื่อนทุกอย่างได้ บางอย่างจะเป็นสิ่งที่ไม่แสดงออกมาได้ โดยจะมีกำแพงของข้อมูลที่เป็นส่วนตัวที่อีกฝ่ายไม่สามารถรับรู้ได้เราจึงต้องคอยระวังสถานะที่คนอื่นเข้าหาเราหรือข้อมูลสำคัญ มันเป็นที่ที่การแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับคนอื่นโดยที่เราไม่ต้องใส่ใจในชีวิตจริงได้ เพื่อนในโลกออนไลน์จึงเป็นเพื่อนที่มีความเหมือนกันในบางสิ่งสามารถอยู่ด้วยกันได้เลย แต่เพื่อนในชีวิตจริงที่สามารถมีเพื่อความสนุกและผลประโยชน์ได้ และสามารถเชื่อใจกันโดยไม่มีอะไรมากันได้จะเป็นมิตรภาพเพื่อความดี เพราะหากมีเรื่องอะไรก็สามารถช่วยเหลือกันได้ เราสามารถมอบสิ่งดีๆ ให้เพื่อนได้และสามารถได้รับมาจากเพื่อน เราสามารถเลือกคบคนที่เราไว้ใจได้และสามารถตอบแทนสิ่งดีๆ ให้กันได้” ทั้งนี้สอดคล้องกับมิตรภาพเพื่อผลประโยชน์และมิตรภาพเพื่อความสำราญของอริสโตเติลกล่าวคือ การคบเพื่อนเป็นไปเพื่อผลประโยชน์และความสำราญ เมื่อหมดผลประโยชน์หรือความสำราญก็เลิกคบกันไปหรือยุติความเป็นเพื่อนต่อกัน

มีนักศึกษาน้อยที่เห็นว่าเพื่อนในโลกออนไลน์สามารถพัฒนาเป็นมิตรภาพเพื่อความดีของอริสโตเติลได้ หากได้รู้จักตัวตนที่แท้จริงและเกิดความไว้วางใจกัน อย่างไรก็ตาม มิตรภาพเพื่อความดีเป็นประเภทที่หายากทั้งในโลกออนไลน์และโลกข้างนอกแต่โลกข้างนอกมีความเป็นไปได้มากกว่า ดังที่นักศึกษาได้กล่าวว่า “เพื่อนข้างนอกเข้าข่ายทั้งสามแบบ ขึ้นอยู่กับรูปแบบความสัมพันธ์ของแต่ละบุคคล เพื่อนออนไลน์มีโอกาสเป็นเพื่อนประเภทเพื่อความสำราญและผลประโยชน์ได้มากกว่า เนื่องจากอาจเน้นการสนทนาในเรื่องที่สนใจร่วมกันและเติมเต็มกันและกัน แต่ยังขาดปัจจัยคือความใกล้ชิดและการได้รู้จักตัวตนในหลายๆ มิติ แต่ถ้าหากเพื่อนในโลกออนไลน์สามารถทำให้เกิดความไว้วางใจกันก็สามารถพัฒนามาเป็นมิตรภาพเพื่อความดีได้”

ในการพิจารณาประเด็นทางจริยศาสตร์เกี่ยวกับโลกออนไลน์เรื่องคุณภาพของเพื่อนเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่มีการถกเถียงกันค่อนข้างมาก เพื่อนออนไลน์มีคุณภาพน้อยกว่าเพื่อนข้างนอก นักวิชาการบางคนเช่น เซอร์ลีย์ เทอร์เคิล (Shirley Turkle) เสนอว่า โลกออนไลน์ทำให้เกิดสถานการณ์ที่เรียกว่า “Alone Together” หรือ “อยู่คนเดียวพร้อมกัน” คือแต่ละคนมาอยู่ใกล้ๆ กัน เสมือนว่าจะมีการติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคม แต่กลายเป็นว่าแต่ละคนมาอยู่ใกล้ๆ กันโดยไม่ได้มีการติดต่ออะไรกัน ต่างคนมีโลกของตนเองผ่านทางโทรศัพท์ของแต่ละคน

สถานการณ์เช่นนี้เทอร์เคิลวิเคราะห์ว่า เป็นข้อเสียของสังคมออนไลน์เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ตามธรรมชาติที่คนเราควรมีได้สูญหายไป ในกรณีของการเป็นเพื่อนก็ย่อมมีความแตกต่างกันระหว่างเพื่อนในโลกข้างนอกที่เห็นตัวจริงกัน ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันได้ กับเพื่อนออนไลน์ที่มีตัวตนอยู่เพียงข้อมูลบนจอคอมพิวเตอร์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ทศนะของเทอร์เคิลก็มีผู้โต้แย้งว่า การ

มีเพื่อนในโลกออนไลน์ก็ยิ่งดีกว่าไม่มีเพื่อนเลย จอห์นนี่ โซราเคอร์ (Johnny Soraker) เขียนบทความวิจัยเสนอเหตุผลว่า ในกรณีของคนที่ยังไม่มีเพื่อนในโลกภายนอก การมีเพื่อนในโลกออนไลน์ก็ยิ่งดีกว่าไม่มีเพื่อนเลย และยิ่งกล่าวอีกว่า สำหรับบางคน การมีเพื่อนออนไลน์ก็อาจจะดีกว่ามีเพื่อนในโลกภายนอกก็ได้ (โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, 2558, น. 168)

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

- 6.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ของวัยรุ่น
- 6.2 ควรมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์กับปัจจัยส่วนบุคคล
- 6.3 ควรศึกษาตัวแปรในลักษณะที่เป็นเชิงลึกมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์และก่อให้เกิดการต่อยอดงานวิจัยอื่นๆ ต่อไป

7. เอกสารอ้างอิง

- คณะอนุกรรมการส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์และคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2537). ปรัชญากรีก: บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- วรวิทย์ อ่อนน่วม. (2555). ปรากฏการณ์ทางการสื่อสารยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.), 18 (2), 212-220.
- วิลล์ ดูแรนท์. (2535). ชีวิตและความคิดของนักปรัชญา เล่ม 1. (วันเพ็ญ บงกชสถิตย์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. 1926)
- โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. (2558). โลกใหม่ ใครกำกับ กรณีศึกษาเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่ออินเทอร์เน็ตและวัฒนธรรมพลเมือง.
- ศุภมิตร เขมาลีลากุล. (2541). ศึกษาเชิงวิจารณ์แนวคิดเรื่องยูเดโมเนีย (Eudaimonia) ของอริสโตเติล. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Irwin, Terence and Fine, Gail. (1995). *Aristotle: Selections*. Indianapolis: Hackett.